

N. Berdyaev'te İnsanın Özgürlüğünün Kaynağı: Ungrund

Nesrin ERTÜRK*

Özet

Odağına insanı, onun özgürlüğü ve yaratıcılık misyonunu koyan Berdyaev'in felsefesinin başlangıç noktasında özgürlüğün varlığa önceliği yer alır. Ona göre özgürlük, varlık, hatta Tanrı tarafından bile belirlenemez. Boehme'nin Ungrund öğretisinde Berdyaev, bu görüşünü dayandıracağı verimli bir zemin bulur ve özgürlüğün kaynağını Ungrund olarak belirler. Bu çalışmada, Berdyaev'in insanın özgürlüğünün kaynağı olarak belirlediği Ungrund öğretisi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nikolay Berdyaev, Ungrund, Jacob Boehme, Özgürlük

The Source of Human Freedom in N. Berdyaev: Ungrund

Abstract

The priority of freedom to the being locates itself the starting point of the philosophy of Berdyaev who focuses on human, his freedom, and creativity mission. Freedom, to him, cannot be determined by being or even God. Berdyaev, in Boehme's Ungrund teaching, finds an effective ground to base his view on and determines the source of freedom as Ungrund. With this study, the Ungrund teachings which Berdyaev accepts as the source of human freedom has been examined.

Keywords: Nikolay Berdyaev, Ungrund, Jacob Boehme, Freedom

---

* Doktora öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı, nesatasoy@hotmail.com

Berdyayev'in düşüncesindeki esas unsur, özgürlüğün metafiziksel önceliğine yaptığı vurgudur. "Özgürlük birincildir/ilkseldir, nihai gerçektir ve böyle olduğu için onun özü her tür dışsal belirlenimin dışındadır. O hiçbir tür realiteden kaynaklanamaz. O varlığa bağlı olamaz çünkü özgürlük tüm belirlenimleri reddeder" (McLachan 1992:121).

Ontolojik felsefeyi özgürlük felsefesi olarak kabul etmeyi reddeden Berdyayev'e göre özgürlüğün kökü varlıkta olamaz, özgürlük varlık tarafından belirlenemez, özgürlük hiçbir ontolojik determinizm sistemine dahil edilemez. Özgürlük ne varlığın ne de aklın belirleyici gücüne maruz kalmaz. Ona göre, "Hegel zorunluluğun hakikatinin özgürlük olduğunu söylerken o özgürlüğün birincilliğini reddeder ve onu tamamıyla zorunluluğa tabi kılar. Ve nihai amacın özgürlüğün gerçekleşmesi olduğunu iddia etmesi de ona yardımcı olamaz" (Berdyayev 1952:104).

Berdyayev felsefede bir seçimin yapılmasının zorunlu olduğuna inanır: ya varlığın özgürlüğe önceliği ya da özgürlüğün varlığa önceliği kabul edilmelidir. Bu seçim de iki tür felsefe belirler. Varlığın özgürlüğe önceliğini kabul etmek, kaçınılmaz olarak açık ya da kapalı determinizmdir. Ona göre özgürlükle ilgili felsefi öğretiler genelde tatmin edici olmaktan uzak, belirlenmiş ve belirleyen varlığın etkisi altındadır ve "özgürlüğün sırrıyla ilişkiye/temasa geçmekten kaçınırlar ve bu sırrın içine nüfuz etmekten korkarlar" (Berdyayev 1952:104). Varlıktan türetilen özgürlüğün kabulü determinizme ve kaçınılmaz olarak özgürlüğün reddine götürür.

Berdyayev için özgürlük sorununun Tanrı-insan arasındaki ilişkiler konteksinde açıklanması büyük öneme sahiptir. Ona göre eğer Tanrı insanı sabit bir kişilikte yaratmışsa ya da eğer Tanrı insanın özgürlüğünün tek kaynağı ise o halde insan özgür değil, sadece iyi bir robot olurdu. Varoluşsal bir merkez olarak acı ve sevinç hissetme yetisi olmazdı; başkalarıyla, başka kişiliklerle ve Tanrı'yla birliktelik yaşayamazdı. Berdyayev, geleneksel teolojilerin özgürlük anlayışlarını tatmin edici olmak bir yana, onları, insanın özgürlüğünü tanımadıkları ve bu nedenle ateizmin kaynağı oldukları gerekçesiyle zararlı bulur. Ona göre özgürlükle ilgili en kabul edilmez olan katafatik (pozitif) teolojinin argümanlarıdır.

Katafatik (pozitif) teolojiye göre özgürlük, insana Tanrı tarafından verilmiştir. Dünyadaki kötülüğün kaynağını özgürlükte gören bu anlayışa göre, özgürlükle birlikte kötülük yapma eğiliminin de Tanrı tarafından insanın içine yerleştirilmiş olduğu, Tanrı tarafından belirlenmiş olduğu sonucu çıkar. Bu da teodiseyi imkânsız kılar çünkü dünyadaki kötülüğün ve ıstırapın sorumluluğu Tanrı'dan alınmaz. "... Tanrı insanı yaratarak onu ebedi lanete mahkûm etmiştir, çünkü O özgürlüğün sonuçlarını, insanın neyi seçeceğini önceden bilir. İnsan özgürlüğünü Tanrı'dan alır, özgürlüğünün sahibi kendisi değildir ve bu özgürlük tamamen Tanrı'nın elindedir, Tanrı tarafından belirlenmiştir yani sonuç olarak bu özgürlük sahtedir" (Berdyayev 1930: 54). Katafatik teolojinin ona yüklediği Ebediyeti Bilen olarak Tanrı, dünyada özgürlüğün sebep olacağı tüm kötülükleri ve tüm acıları, ölümden sonra da

birçoklarının ebedi acılarını önceden bilir. Tanrı bu korkunç şartlarda insanı ve dünyayı yaratmaya razı olmuştur. Berdyaev'e göre ateizmin en önemli ve geçerli sebeplerinden biri tam da budur. "İnsana özgürlük vererek ve ondan çağrısına cevap beklemesi Tanrı'nın kendi kendisinden cevap beklemesi demektir. Çünkü cevabı zaten biliyor. Bu Tanrı'nın kendi kendisiyle oyunundan başka bir şey değildir" (Berdyaev 2005: 39). Sır'ın rasyonelleştirilmesi, kaçınılmaz olarak ebediyette birileri için kurtuluşun, diğerleri için ebedi azabın tayin edildiği sonucunu dayatır. Berdyaev bu ve buna benzer Sır'ı rasyonelleştiren ve teodise problemini çözümsüz ve insan hayatının, dünya sürecini anlamsız hale getiren tüm öğretileri reddeder.

Sonuç olarak "...vardığım temel metafizik fikir, özgürlüğün varlığa önceliğidir. Bu aynı zamanda, varlık değil özgürlük olan tinin önceliği demektir. (...) Özgürlük varsa, o varlık tarafından belirlenmiş olamaz" (Berdyaev 1993:108) diyen Berdyaev, özgürlüğün kaynağına, Boehme'den¹ devşirdiği, rasyonel bir öğreti olmaktan çok bir vizyon, bir mit olan Ungrund'u koyar.

Ungrund²

Boehme'ye göre Ungrund "hiçliktir, ebediyetin temelsiz gözü aynı zamanda hiçbir şeye dayanmayan iradedir, *bir-şey* olma arzusu olan Hiçliktir. Ungrund aynı zamanda karanlıkta özgürlüktür" (Berdyaev 1930: 48).³

1 Jacob Boehme (1579-1624), Alman mistik-teosof düşünürdür. Görlitz yakınlarında Old Sedenberg köyünde fakir bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelen Boehme, temel dini eğitim ve okuma-yazmayı öğrenmek dışında herhangi bir eğitim görmemiş, sıradan bir ayakkabıcıdır. Antik Yunan düşüncesini de Ortaçağ Skolastisizmini ve mistisizmini de bilmez. Hristiyan mistiklerin çoğunda olduğu gibi onda Neo-Platonik etkiler görmek mümkün değildir. Onun beslendiği ilk kaynak Kutsal Kitap'tır bununla birlikte "Benim Üstadım-Öğretmenim: bütün doğadır. İnsandan ya da insan aracılığıyla hiçbir şey öğrenmedim; felsefemi, astrolojimi ve teolojimi bütün doğadan içe doğuşla öğrendim" diyen Boehme, bilgisini insani gücüyle değil, Kutsal Tin'in yardımıyla elde ettiğinden emindir. Küçük yaştan itibaren mistik deneyimler yaşar (Martensen 1885, 5). Eğitimli ve akademik bir filozoftan çok teosof, kahin ve mit-yaratıcı olsa da, Alman felsefesine büyük etkisi olmuştur. (Berdyaev 1930, 47) Boehme modern düşünce tarihinde daha sonra Alman İdealizmde büyük rol oynayacak olan zıtlıkların ayrımını yapan ilk kişidir, her şey zıttı ile anlaşılabilir: ışık karanlık olmadan, iyi kötü olmadan, tin madde olmadan anlaşılabilir. Boehme'nin voluntarizmi/iradeciliği felsefeye getirilen yeni bir ilkedir ve Alman felsefesi onu daha da geliştirme eğiliminde olmuştur. Boehme'nin düşüncelerinin etkilerini Kant, Fichte, Schelling, Hegel ve Schopenhauer'da görmek mümkündür.

2 Ungrund, Türkçe tam karşılığı olmayan bir sözcüktür. Ungrund "uçurum" olarak kullanılsa da Koyre bu yorumu yanlış bularak, Ungrund'u 'Mutlak, mutlak belirlenemez, her tür belirlenimden bağımsız Mutlak' şeklinde yorumlar. Ancak Week bu tanımları, eğer Boehme sadece Alman İdealizmi'nin bakış açısından değerlendirilecekse uygun bulur. Çünkü Boehme'nin genelde süje gibi davranan (gören, arzulayan, arayan, bulan) Ungrund'u dikkate alındığında Koyre'un tanımları olağanüstü bir soyutlama ima eder. Week, Boehme'nin, Ungrund isminden önce, 'ungründlich' sıfatını kullandığına dikkat çeker ve ungründlich'in anlamının da ' kavranılamaz, anlaşılabilir' olduğunu belirtir (Week 1991:148).

3 "Doğanın dışında Tanrı Gizemdir yani Hiçliktir; çünkü doğanın dışında, hiçbir yerde bulunmayan ve hiçbir şey görmeyen, ebediyetin gözü, temelsiz göz (olan) Hiçlik bulunur, bu Ungrund'tur ve aynı göz iradedir yani tecelli arzudur, Hiçliği farketme/keşfetme arzudur;

“Hiçlik ‘bir-şey’den daha derin ve birincildir. Bu durumda kötü olmayan karanlık, ışıktan daha derin ve birincildir ve özgürlük tüm doğadan daha derin ve birincildir” (Berdyayev 1952, 107). Bu ifadeler mantıksal düşünceyle kavranılamayan, rasyonel kavramlarla anlatılamayan, sadece tinsel deneyimle, sezgiyle ulaşılan, sırrın ifadeleridir. Bu nedenle, Boehme’nin, ‘Mysterium Magnum’ (Büyük Sır) da dediği Ungrund’u rasyonel bir doktrin değil, sembollerin dilini kullanan bir mittir.

Ungrund ebedi sessizlik/sükûttur; çünkü bütün antinomileri içerse de, bütün zıtlıklar hala uyum içindedir. Çünkü onlar sadece olanaktır, henüz ayrışmamışlardır, fiilen bir-şey değildirler (hiçtirler). Ungrund Varlığın ilk kaynağı, ilk temeli olmasına rağmen, Varlığın kendisi değildir; o, Varlığın kendisinden doğduğu temelsizlik, dipsizliktir (uçurumdur). Böylece saf potansiyel, aktüalite olarak Ungrund, Varlıktan öncedir ve Tanrı ve yaratılanın gözünde, özünde bulunur (Boehme, 1912:3-16). Ungrund öncelikle karanlıkta irade ya da özgürlük olarak anlaşılmalıdır. Tanrı’da, Tanrı’dan daha derin olan ilksel/temel karanlık uçurumdur ve onun içinden teogonik⁴ süreç (Tanrı’nın doğumu) gerçekleşir” (Berdyayev, 1994:350). Ungrund, kişisel yaratıcı Tanrı değil, tanrısal hayatın başlangıcı, kendi kendini yaratma (oluşturma) ve Varlık ve Tanrısal’ın açığa çıkma/ifşa sürecidir (Boehme, 1654: 26). Ungrund, hem tinsel hem maddi evrenin temelsiz temelidir. Varlık’ın ortaya çıkması, karşıtların ortaya çıkmasıdır; o aynı zamanda, başkalarını dışlayarak, bazı olanakların aktüelleşmesini ifade eder⁵.

Berdyayev, Boehme’den Ungrund öğretisini ödünç alır ancak onu bütünüyle, Boehme’de olduğu şekliyle değil belirli yönlerden değişiklikler yaparak kabul eder. Berdyayev’e göre Ungrund, Tanrı’da irrasyonel, karanlık bir ilke değil, Tanrı’nın dışında, Tanrı’dan bağımsızdır. Berdyayev yaptığı bu değişikliği şu sözlerle ifade eder: “Boehme’ye göre Ungrund (...) Tanrı’da bulunur, bende ise o, Tanrı’nın dışındadır” (Berdyayev 1993:108).

Berdyayev Ungrund’u, irrasyonel imkân (potansiyellik) olarak birincil özgürlük olarak kabul eder. Birincil (temel) özgürlük Tanrı tarafından yaratılma-

---

ancak iradenin önünde, bir-şey bulabileceği, dinlenebileceği hiçbir şey yoktur, bu nedenle o kendi içine girer ve kendini doğa aracılığıyla bulur” (Boehme 1912: 22).

- 4 Teogoni hiçbir şekilde Tanrı’nın başlangıcı olduğunu, O’nun Fichte ve Hegel’deki gibi dünya süreci içinde olduğu, meydana geldiğini ifade etmez. Teogoni, Tanrı’nın içsel hayatının ebediyette dinamik süreç, trajedi olarak, varlık-olmayan (non-being) karanlığı ile mücadele olarak açığa çıktığını ifade eder. Teogonik süreç ebediyette gerçekleşir ve daha önce varolmayan Tanrı’nın doğuşu demek değil, tanrısal gizem, Tanrı’nın ebedi ezoterik hayatı, ebedi Tanrı-doğuş demektir.
- 5 Boehme için, Herakleitus’ta olduğu gibi, dünya hayatı, temel unsur olan ateşle sarılmıştır. Kozmos boyunca ateş selleri akar: ışık ve karanlık, iyi ve kötü arasında zıtlık vardır. Karşıtlık, ıstırap ve dünya hayatının alevli trajik karakteri, varlıktan önce ve varlıktan daha derinde olan, Ungrund’la, dipsiz uçurum, irrasyonel gizem, varlıktan türetilmeyen, varlıktan kaynaklanmayan birincil (primordial) özgürlükle açıklanır.

mıştır, Tanrı'nın da tüm yaratımın da öncesinde 'vardır'. Tanrı, dünya ve insanı Hiçlik'ten (Ungrund, uçurum, temelsizlik) yaratmıştır. Ungrund (Hiçlik) Varlığın da Varlık-olmayanın (non-being) da potansiyel olarak bulunduğu, varlık-olmayan (non-being) ile Varlık'ın ayırt edilmemiş/farklılaşmamış uçurumdur. O, aynı zamanda her şey olan hiçlik, formsuz olanaktır. Berdyaev'e göre Varlık, Tanrı'nın tasarısına karşılıktır, var-olandır. Böylece Tanrı Varlığın kaynağı ve devamlılığını sağlayandır.

Varlık-olmayan ise Ungrund'tan ortaya çıkan, Tanrı'nın çağrısına Varlık olarak, Var olmaya geçerek karşılık vermeyendir. Kötünün kaynağı bu Varlık-olmayandır, Varlık-olmayan Tanrı'ya isyanda varolur. O yaratılmış düzene etki eder ancak kendisi yaratılmış düzenin parçası değildir. Böylece;

(...) kötülüğün kaynağı Tanrı ve olumlu varlık değil, irrasyonel, dipsiz özgürlüktür, varlığın olumlu her belirleniminden önce olan ve her varlıktan daha derinde bulunan salt potansiyeldir. Bu nedenle kötülük, temelden mahrumdur, kötülük hiçbir olumlu varlık tarafından belirlenmez, ontolojik kaynaktan doğmaz. Kötülük imkânı, bütün imkânların gizli oldukları karanlık diptedir (Berdyaev 2006: 335)

Tanrı'nın tasarısını reddederek Hiçlikteki potansiyel kötüyü ortaya çıkaran 'varlık-olmayan' olur. Ungrund (Hiçlik) kendi başına kötü değildir, kötüyü doğuran, Hiçlikte potansiyel olarak bulunan 'Varlık-olmayan'dır (me on/non-being). Bir bakıma kötülük, Tanrı'nın çağrısına uyup varlık-olmaya gelişi reddeden ve hep karanlıkta imkân olarak kalandır. Böylece de kötülüğün kaynağı, Ungrund Tanrı'nın dışında olduğu için, Tanrı ile ilişkili bir kaynak değil, tam tersine Tanrı ile ilişkisizliktir.

Berdyaev Ungrund'u 'meonic' (μη ov⁶ /me on non-being) özgürlük olarak belirler ki bu da Boehme'den ayrıldığı diğer yön olur. Berdyaev'e göre meonic özgürlük olarak Ungrund, irade değil, birincil/temel özgürlüktür. Meonic özgürlük olarak Ungrund, Varlığı önceleyen, Varlığın ortaya çıkışının kaynağı olan, Tanrı'nın dışındaki uçurumdur, temelsizliktir, dipsizliktir. "İnsan 'doğası' Tanrı tarafından yaratılmıştır, insanın 'özgürlüğü' ise yaratılmamıştır, hiçbir varlık tarafından belirlenmemiştir ve tamamen varlıktan önce gelir. Varlık özgürlükten gelir, özgürlük varlıktan değil" (Berdyaev 2005: 43).

Kaynağını bir imkân olarak Ungrund'ta bulan özgürlük, Tanrı'nın çağrısına cevap vermek suretiyle aktüel hale gelir. Özgürlüğün Tanrı ile ilişkisi, ancak bu şekilde düşünülebilir. Ama Tanrı'nın çağrısına cevap vermeyebilir de. Bu durumda ise aktüel olarak varlık kazanamaz ve kötülük olarak kalır.

6 Yunanca μη ov (me on) varlık-değil (non-being) demektir. Özel türden bir Hiçlik'tir. Özelliği, salt hiçlik değil, varlık olabilme potansiyeline sahip oluşudur.

Berdyaev'in kabul ettiği hiçlik fikri dialektiktir, Varlık ve hiçlik kavramında, Varlık ve hiçlik birbirine bağımlıdır. Hiçlik Varlık'ın kendi içindedir, o, Varlık kadar nihaidir, bütün antinomilerin temelinde yatan Ungrund'tur. Özgürlük, diyalektikliği başlatan, bu ilişkidir. (McLachan 1992: 62)

Yaptığı değişikliklerle birlikte Berdyaev şu sonuca ulaşır: İnsan Tanrı'nın ve özgürlüğün –hiçliğin, meonun- çocuğudur. Hiçliğin özgürlüğü Tanrısal yaratımı kabul etmiş, var-olmayan (non-being), varlığı özgürce kabul etmiştir. Tanrı'dan düşüş buradan kaynaklanır, ortaya kötü ve acı çıkar, var-olmayan varlığa örülür. “Bu sadece dünya için değil, Tanrı için de gerçek bir trajedidir. Trajedi daima özgürlükle ilgilidir” (Berdyaev 2005: 42).

Ungrund, Berdyaev'in mistik yaklaşımının zirvesi aynı zamanda çalışmalarındaki en tartışmalı görülen konudur/yöndür. Son derece spekülasyon karakterde olan Ungrund kavramı birçok güçlüğe neden olur. Wernham Ungrund'la ilgili spekülasyonları “tumturaklı metafizik” olarak adlandırır (Wernham 1968:33)

Berdyaev “bunun farkındadır ve hatta öğretiyi sürdürmede yalnız olduğu sonucuna varır. Bu son derece spekülasyon teorisi, azaltmak ya da çözmek yerine çok ciddi problemlere neden olur” (Spinka 1950:33).

Lampert'in, son derece karmaşık hatta muğlak bir nokta olarak tarif ettiği Ungrund'un, ona, hiçlik, varlık-olmayan olarak yüklediği niteliklere karşın Berdyaev için hala ‘bir-şey’ olduğu hissini uyandırdığını belirtir. (Lampert 1945:53) Bununla bağlantılı olarak Dye şu sorunu ortaya koyar: “Geleneksel metafizikçiler, varlıktan daha nihai bir şeyin düşünülebileceğine karşı çıkabilirler, çünkü her şey, zorunlu olarak bir varlığa ya da sübstanta (*οὐσία/ousia*) bağlı niteliklere sahip olmak için, öncelikle var (varlık) olmalıdır” (Dye 1979:114).

Berdyaev'in cevabı, ‘hiçlik’in rasyonel düşünce ile bilinmeyeceği şeklinde olacaktır. Hiçlik sadece ‘tinsel deneyim’ yoluyla anlaşılabilir ve diskürsif düşüncenin konteksinde analiz edilemez. Tüm eleştirilere ve rasyonel temellendirmeye kapalı oluşundan dolayı tutarsızlık suçlamalarına rağmen Berdyaev duruşunu değiştirmez. Rasyonel inceleme, Hakikat'e nüfuz edemez, Hakikat sadece mit yoluyla anlaşılabilir ve Ungrund mittir.

Spinka'nın da ifade ettiği gibi, “Ungrund'un kavramsal olarak anlaşılamayacağı tekrar edilmelidir, çünkü o tüm insan kavramlarını aşar –o bir mittir, semboldür” (Spinka 1950:120).

Vallon'a göre de, “Ungrund orijinal sezgidir –bir vizyondur. Daha belirli olarak, o Berdyaev'in kendi vizyonudur –benzer bir deneyime sahip olmadıkça açıkça anlaşılacak bir vizyondur. Berdyaev'in ifadesiyle o ‘sadece tinsel hayat ve deneyimin diliyle ifade edilebilir, katı ontolojinin kategorileriyle değil. Bu hakikat katı ontolojide kolayca sapkınlığa (heresy) dönüşebilir” (Vallon 1990:151)

Ungrund'un bir mit, sembol olarak alınması, rasyonel düşünce tarafından anlaşılması ve sadece tinsel, mistik bir deneyim sonucunda onun anlaşılıyor olması, felsefe bakımından içinden çıkılmaz güçlükler doğurur. Çünkü tinsel deneyim, şahsi bir deneyimdir. Bu deneyim, bir vizyon, sezgi, doğrudan kavrayıştır. Hiçbir akıl yürütme ve kavramın işe karışmadığı bir düzlemde gerçekleşir. Bundan dolayı da iletişim konusu yapılamaz. İletişim konusu yapılamamasına rağmen Berdyaev'in, böyle bir deneyimi yaşayıp yaşamadığını da bilmediğimiz için bukavramı Boehme'den devşirmesi ve kendisine göre bazı değişikliklere tabi tutması, böylece de felsefesinde önemli bir yere yerleştirmesi, onun onun görüşlerine içerik bakımından itirazı zorlaştırmaktadır. Çünkü Ungrund'la ilgili ortaya çıkan her çelişki ve soruya vereceği cevaplar kaçamak cevaplar olacak ve bu deneyimi yaşamamış olanlar için Ungrund, karanlık, hiçlik olarak kalmaya devam edecektir.

Ayrıca, hiçliğin ilkselliğini (primordial) önermek, Tanrı ile eşit konumda bir kendilik/şey öne sürme problematik pozisyonunu hissettirir. Bu güçlüğü farkında olan Berdyaev şunları söyler:

Ortodokslar, Katolikler ve Protestanlar yaratılmamış özgürlük fikrime çok saldırdılar, onda Hristiyanca olmayan bir düalizm, gnostisizm, Tanrı'nın mutlak gücünü sınırlandırma gördüler. Daima anlaşılmadığımı düşündüm. Bu, yüzeysel dikkatleriyle açıklanamaz sadece, benim antinomik, paradoksal ve irrasyonel düşünme eğilimim ya da daha doğrusu düşünceyi irrasyonelle getirme eğilimimle de ilgilidir. Benim düalizmime karşı çıkan tüm teolojik-metafizik öğretiler aslında Sırrı yok eden rasyonalizmin türleridir ve tinsel deneyimi doğru tanımlamazlar, trajikliği, çelişkililiği, irrasyonelliği bilmek istemezler (Berdyaev 1993:311).

Düşüncesini savunmak için Berdyaev Ungrund'un ne Yaratan ne de yaratılan olduğunu ve Tanrı'nın varlığı ile birlikte varolan bir gerçeklik olmadığını belirtir. O, Tanrı'dan üstün ya da ona eşit bir form oraya koymaz. "Bu irrasyonel uçurum, özgürlük, Tanrı ile Logosla, Anlamla birlikte (eşit düzeyde) var olan varlık değildir" (Berdyaev 2006:335). "Tanrısal yaratmadan ve determinizasyondan bağımsız özgürlüğün irrasyonel sırrı, Tanrısal Varlıkla eşitlik iddia eden başka bir varlığın olduğunu ima etmez, bu hiçbir şekilde ontolojik düalizm ifade etmez. Bu türden düalizm rasyonelleştirme içerecektir" (Berdyaev 1939:114).

Lampert Ungrund'u, ontolojik düalizm ima ettiği gerekçesiyle "(Berdyaev'in) tüm felsefesindeki en talihsiz sonuç" olarak görür. Ancak onun eleştirisi isabetli görünmemektedir çünkü özgürlüğün önceliği Berdyaev'in 'temel ön kabullerinden' biridir. O bunun gibi eleştirilerin farkındadır ve 'temelsiz özgürlük'ün ontolojik düalizmi ifade etmediğini ifade eder. Onun felsefesi varoluşaldır ve "varoluş felsefesi ontolojik olamaz" (Berdyaev 1954: 68).

Sonuç olarak Berdyaev Ungrund'u rasyonel incelemenin dışında kabul eder ve onun Tanrılıkla hiçbir şekilde kıyaslanamayacağını (çünkü "varlık-değil"dir, hiçliktir) iddia ederek kendisine yönelik Hristiyan-dışı düalizm ve gnostisizmin suçlamalarının devam edemeyeceğine inanır.

"İki tanrıya inanmıyorum. (...) Tanrı ve yaratılmamış özgürlük arasındaki karşıtlığın sınırlarının ardında, tüm çelişkilerin/zıtlıkların ortadan kalktığı aşkın tanrısal Sır yatar, orada ifade ve tarif edilemeyen tanrısal ışık bulunur. Bu, apofatik teolojinin alanıdır" (Berdyaev 1993:312).

Ungrund ile ilgili yeterli, uygun, rasyonel kavramlar oluşturmak imkânsızdır. Ungrund Sır'dır ve Sır sadece sembollerle ifade edilebilir. Sembolik bilgi olan mit de apofatiktir (Berdyaev 1952:100). Berdyaev bu nedenle apofatik (negatif) mistisizmin yolunu izler. O, bizi Sır'ın derinliğine yaklaştıracak tek yolun mistik apofatik teoloji olduğundan emindir. Çünkü burada, '*docta ignorantia*'nın⁷ derin anlamı ortaya çıkar: "Rasyonel düşüncüyü sınırlayan yasak değil, Sır'dır" (Berdyaev 2005: 40)

Kaynakça

- Berdyaev, N. (2005). *Prednaznachenieto na Choveka*, Cilt 4, İvanka Dobрева ve İvan Tsvetkov (Çev.), Sofya: Zahariy Stoyanov Yayınevi
- Berdyaev, N. (2006). *Filosofia na Svobodniat Dub*, Cilt 5, Nadia Popova, İrena Ganeva, Dimitar Kirkov ve Marta Vladova (Çev.), Sofya: Zahariy Stoyanov Yayınevi
- Berdyaev, N. (1993). *Samopoznanieto*, Slavianka Mundrova Nedelcheva (Çev.), Sofya: Hristo Botev Yayınevi
- Berdyaev, N. (1939). *Spirit and Reality*, George Reavey (Çev.) Londra: Geoffrey Bles, The Centenary Press
- Berdyaev, N. (1952). *The Beginning and The End*, R. M. French (Çev.), Londra: Geoffrey Bles, The Centenary Press
- Berdyaev, N. (1994). *Smisalat na İstoriata*, İvan Tsvetkov (Çev.), Sofya: Hristo Botev Yayınevi
- Berdyaev, N. (1954). *Truth and Revelation*, R. M. French (Çev.), Londra: Bles
- Boehme, J. (1912). *The Signature of All Things*, London: J. M. Dent & Sons Ltd., New York, E. P. Dutton
- Boehme, J. (1997). *Mysterium Magnum*, John Sparow (Çev.), London: Humphrey Blunden
- Dye, J. W. (1979) "Nikolai Berdyaev and His Ideas on the Fundamental Nature of All Entities." *Ultimate Reality and Meaning*, 109-134.
- Lampert, Evgeny., (1945). *Nicolas Berdyaev and the New Middle Ages*, Londra: James Clarke & Co. Ltd
- Martensen, H. L. (1885). *Jacob Boehme: His Life and Teaching*, T. Rhys Evans (Çev.), Londra: Hodder and Stoughton
- McLachlan, J. M. (1992). "Nicolas Berdyaev's Existentialist Personalism." *Personalist Forum* 8:1: 57-65.
- Nisel, W. (1956) *The Theology of Calvin*, Philadelphia: The Westminster Press

7 Öğrenilmiş/bilinçli cahillik/bilgisizlik.

- Spinka, Matthew. (1950). *Nicolas Berdyayev: Captive of Freedom*. Philadelphia: The Westminster Press
- Vallon, M. A. (1960). *An Apostle of Freedom: Life and Teachings of Nicolas Berdyayev*, New York: Philosophical Library, Inc.
- Week, A. (1991). *Boehme: An Intellectual Biography of the Seventeenth-Century Philosopher and Mystic*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Wernham, James C. S. (1968). *Two Russian Thinkers: An Essay in Berdyayev and Shestov*, Kanada: University of Toronto Press